

Strategitips til realfagskommuner

Lokal realfagsstrategi

Som realfagskommune skal dere utvikle en lokal realfagsstrategi med politisk forankring. Dette står beskrevet i flere av bakgrunnsdokumentene (utlysningsbrev, tilsagnsbrev og *Rammeverk for tiltaket Realfagskommuner*). Den lokale realfagsstrategien skal utformes på grunnlag av nasjonale og lokale målsettinger. Hvordan dere utformer strategien vil variere, men den skal omfatte en situasjonsbeskrivelse, innsatsområder, mål og tiltak og beskrive organisering av arbeidet og evaluering underveis. I teksten nedenfor får dere tips til aktuelle innholdselementer (både de ovennevnte og andre som kan være nyttige).

Strategien skal dekke hele løpet fra barnehage og ut grunnskole, men kommunen må selv avgrense tiltakene til de områdene der behovet er størst. Strategien skal ha lokale mål for satsingsperioden som realfagskommune (3 semestre), men den kan i tillegg gjelde for en lengre tidsperiode og ha mer langsiktige mål.

Utdanningsdirektoratet vil bidra med veiledning i arbeidet med kommunal realfagsstrategi. Dere skal derfor levere utkast til strategi til Utdanningsdirektoratet innen 1. oktober 2016. Frist for endelig realfagsstrategi er 9. januar 2017.

Generelle råd i strategiarbeidet

Strategier kan utformes på ulike måter, og de kan bygge på ulike faglige tilnærminger og arbeidsformer. Strategier kan defineres som det å planlegge og velge retning (eller retninger) for en virksomhet. Dette betyr å prioritere noen overordnede innsatsområder foran andre, for å nå mål. Etter at strategien er utformet, handler det om å utforme og gjennomføre konkrete tiltak (aktiviteter) for å realisere strategien. Strategi og tiltaksplan er derfor ikke det samme. Det er nyttig å ha et læringsfokus underveis i gjennomføring eller oppfølging av strategien.

Nyttig forarbeid

Det er lurt å drøfte hvordan man ønsker å jobbe med utforming av strategien. Erfaringsmessig er det smart å tenke i gjennom følgende punkter før man starter:

- Organisering – hvem deltar direkte i utarbeidelsen? Det kan være hensiktsmessig med en arbeids- eller prosjektgruppe.
- Lag gjerne en plan for hvordan man skal jobbe fram strategien.
- Ledelsesforankring er alltid viktig. Ledelsen må være tydelig i sin bestilling og stå bak strategien for at den skal være nyttig og viktig.
- Involvering – hvem skal man involvere og hvordan? Hvem blir berørt av strategien? Involvering kan bety å delta i utformingen, gi råd eller komme med synspunkter og reaksjoner. Involvering skaper legitimitet. Manglende involvering gjør gjennomføringen vanskeligere.

- Lag en struktur eller disposisjon for strategien: hvilke elementer vil vi ha med i strategien? (se neste punkt)

Tips til en mulig strategidisposisjon

Nedenfor følger et forslag til en mulig disposisjon. Hvert punkt er kort beskrevet. Vurdér hvordan disse tipsene passer for din kommune.

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING
2. FORMÅL
3. SITUASJONSBEKRIVELSE/NÅ-SITUASJON
4. HOVEDMÅL/OVERORDNET MÅL
5. MÅLGRUPPER
6. INNSATSOMRÅDER (=DE STRATEGISK VALGENE)
7. RESULTATMÅL
8. ORGANISERING
9. MEDSPILLERE
10. EVALUERING OG LÆRING
11. RAPPORTERING

VEDLEGG: TILTAKSPLAN

1. INNLEDNING

Kort introduksjon, for å "sette scenen". Følgende underpunkter kan vurderes:

- Om strategien – hva slags dokument er dette?
- Kort om bakgrunn/bakteppet for strategien
- Hvem har utformet den? Hvordan er den forankret?
- Tidsperiode for strategien

2. FORMÅL

Formål og mål er ikke det samme. Formål handler om hvorfor man gjør det, mens mål er hva man skal oppnå

- Hvorfor skal vi som kommune ha en realfagsstrategi? Hva er begrunnelsen?
- Hvilke føringer finnes i andre strategier eller planer i kommunen – og nasjonalt?

3. SITUASJONSBEKRIVELSE/NÅ-SITUASJON

Det er viktig å ha bevissthet og dokumentasjon om startpunktet: "Vit hvor dere er!"

Søknaden til Utdanningsdirektoratet sier nok noe om dette, se hva som kan gjenbrukes eller spesifiseres ytterligere. Ikke analyser dere i hjel!

Få fram:

- Hva er vi sterke på? Hva er vi svake på?
- Hvilke utfordringer og muligheter har vi for å styrke realfag i skole og barnehage i vår kommune?

- Faktagrunnlag: Hva viser for eksempel resultatene på nasjonale prøver, kartlegginger og eksamen? Hva viser Ståstedsanalysene?
- Har vi ytterligere kunnskapsgrunnlag som vi kan trekke fram?

Som utgangspunkt for å kartlegge, vurdere og reflektere rundt egen praksis, kan barnehager og skoler for eksempel benytte «Ståstedsanalyse for barnehager»¹ og «Ståstedsanalyse for skoler»² som har egne tilleggstema om realfag.

4. HOVEDMÅL eller OVERORDNET MÅL

Sjekk søknaden til Utdanningsdirektoratet – kan dere være enda mer spesifikke?

- Hva vil vi oppnå – overordnet sett? Hva er det langsiktige målet?
- Hvilke mål trenger vi å utforme ut i fra den situasjonen vi har beskrevet?
- Vær oppmerksom på tidsaspektet, tiltaket Realfagskommuner går over tre semestre (1 ½ år) - vær realistisk i målutformingen.
Hvis barnehage- og skoleeier ønsker det, ta også med mer langsiktige hovedmål.

5. MÅLGRUPPER

Viktig å gjøre valg, være tydelig og tørre å prioritere hvilke målgrupper man skal nå

- Hvem skal vi nå?

6. INNSATSOMRÅDER

Dette er prioriteringsøvelsen. I stedet for å gå rett på de konkrete enkelttiltakene, prøv å se hvilke overordnede tema, hoved- eller innsatsområder som peker seg ut og som man kan knytte tiltakene til. Det bidrar til både prioritering og mer tyngde bak innsatsområdene. I strategiarbeid må man tørre å velge, og å velge bort. Et innsatsområde er på sett og vis en overbygning over et knippe tiltak som får en felles overskrift. Å velge innsatsområder er i seg selv en viktig prioriteringsøvelse som også strammer inn strategien og forenkler gjennomføringen.

Sjekk også søknaden: kan dere bli enda mer presise? Får fram hvilke innsatsområder (evt. kalt hovedområder) dere vil prioritere i strategiperioden.

- Velg for eksempel 3-4 innsatsområder knyttet til fagområder, fag, målgrupper, spesifikke tema (det er viktig å begrense seg)
- Tenk i gjennom hvordan nettverk på spesifikke områder også kan være et innsatsområde

¹ <http://www.udir.no/Barnehage/Stotteressurser/Stastedsanalyse-for-barnehager/>

² <http://www.udir.no/Utvikling/Verktoy-for-skoleutviklinganalyser/Stastedsanalyse-for-skoler/>

7. RESULTATMÅL

Resultatmål er de konkrete målene. Det handler om å unngå uklarheter og tenke i gjennom hva man egentlig vil få til. Knytt gjerne resultatmål til innsatsområdene.

Begrensning er en kunst!

*Det kan være krevende å velge konkrete nok resultatmål. Bruk for eksempel **SMARTE MÅL-testen** for å sjekke om dere er konkrete nok:*

Spesifikt	- Er det tydelig hva som skal oppnås?
Målbart	- Hvordan vet vi om målet er nådd?
Akseptert	- Er målet akseptert av dem som skal nå det?
Realistisk	- Er målet realistisk og utfordrende?
Tidsavgrenset	- Er det satt frister?
Engasjerende	- Skaper målet energi og engasjement?

8. ORGANISERING³

Lag for eksempel et organisasjonskart – og beskriv rollene til de som er direkte involvert når strategien gjennomføres

- Hvem er med og hvem gjør hva i gjennomføringen av strategien?
- Hvilke møteplasser og læringsarenaer, samlinger etc. har dere underveis?
- Hvilke universitets- og høgskolemiljø samarbeider dere direkte med i gjennomføringen av strategien?
- Hvilken rolle spiller nettverkene dere etablerer?

9. MEDSPILLERNE

Strategier handler også om å kople på andre interessenter eller medspillere som ikke er direkte involvert i strategiprosessen, men som kan koples på hvis behov. Hvem skal vi ha dialog med for å gjennomføre strategien? Også her må man velge for å kunne realisere.

- Eksternt: Andre UH-miljøer, nasjonale sentra, vitensentra, lokalt næringsliv, videregående opplæring, foresatte - etc. Vær konkret om hvilken rolle de har om de skal inngå her.

10. EVALUERING OG LÆRING

Det anbefales å foreta en intern evaluering, og helst underveis i strategiprosessen. Læring underveis er lurt for å forstå hva man gjør og hvordan. Hva lykkes man med, og hva er mindre vellykket? Hva kan man si om årsakene til at man ikke lykkes? Den kritiske refleksjonen gjør prosessen og resultatet bedre.

- Hvilke læringspunkter kan man trekke ut og bruke i neste fase eller i et nytt strategiarbeid?
- Bruk gjerne Ståstedsanalysene som det er vist til i punkt 3 Situasjonsbeskrivelse, flere ganger underveis for å se utvikling.

³ Kap. 8 og 9 kan slås sammen om man mener det er hensiktsmessig

11. RAPPORTERING

- Internt i kommunen: Hvordan rapporterer dere? Til hvem og når?
- Eksternt til Utdanningsdirektoratet: Hvordan er midlene brukt?
- Når skal det rapporteres og i hvilket format? Finnes det skjema eller maler?

VEDLEGG: TILTAKSPLAN

Tiltak knyttes best til strategien som et vedlegg eller en egen tiltaksplan.

Tiltak er de konkrete aktivitetene som skal gjennomføres for å nå målene. Det kan være hensiktsmessig og oversiktlig å knytte tiltak til innsatsområder og resultatmål.

Det er som regel greit å lage en tabell/en oversikt over tiltakene med kolonner som viser:

- Når gjør dere hva, og hvem har ansvaret (dvs. en fremdriftsplan). Kryss av under status når dere har gjennomført.

Tiltaksplanen er som regel mer dynamisk enn strategien. Derfor er det lurt at den er et eget dokument som kan justeres etter behov.

For eksempel slik:

Innsatsområde 1 og tilhørende resultatmål: ...	Ansvar	Involvering	Start-slutt	Status
Tiltak 1: ...				
Tiltak 2: ...				
Etc.				

Vær oppmerksom på noen vanlige fallgruver i strategiarbeidet

Erfaringsmessig er strategiarbeid både spennende og stimulerende, men også krevende. Det er noen fallgruver man kan legge seg på minnet:

- Det blir for mange møter og for lite fremdrift
- Strategien er for lang, for detaljert og for lite fleksibel
- Prosessen er for mye basert på "top down"/ en for lederstyrt prosess
- Prosessen bærer preg av å være for instrumentell – vi følger planen uten å se på endringer i omgivelsene
- Virkeligheten endrer seg, planen blir utdatert
- God dialog og konstruktiv kritikk i strategiarbeidet er nyttig. Det kan imidlertid være lett å havne i maktkamper og omkamper
- Det er for mange fine ord i strategien og for lite forpliktelser
- Ledelsens fokus skifter og strategien er ikke viktig nok
- Tiltakslisten er for lang